

ΤΙΤΣΑ ΠΙΠΙΝΟΥ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΤΙΣ ΦΟΙΝΙΚΙΕΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ

✱

ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΣΚΙΑΣ

Μυθιστόρημα, Φιλιππότης, 1994· Άγκυρα, 2001

ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Μυθιστόρημα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997

ΓΙΑ ΝΑ ΘΥΜΑΣΑΙ ΤΗ ΛΟΪΔΑ

Μυθιστόρημα, Άγκυρα, 1997

ΟΝΕΙΡΟΠΑΓΙΔΑ

Μυθιστόρημα, Άγκυρα, 1999

ΠΑΛΙΟΙ ΓΑΤΟΙ, ΤΡΥΦΕΡΑ ΠΟΝΤΙΚΙΑ

Μυθιστόρημα, Άγκυρα, 2002

ΤΟ Σ' ΑΓΑΠΩ ΣΕ ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ

Μυθιστόρημα, Άγκυρα, 2004

ΖΩΗ ΧΩΡΙΣ ΦΙΛΟΔΩΡΗΜΑ

Μυθιστόρημα, Ελληνικά Γράμματα, 2007

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

Δοκίμιο, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Δωδεκανήσου

Kasseris publications, 2012

ΤΟ ΠΑΛΙΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ

Μυθιστόρημα, Διόπτρα, 2016

Ο ΙΠΠΟΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ

Νεανική λογοτεχνία, Αιώρα, 2018

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΤΡΟ

Μυθιστόρημα, Κλειδάριθμος, 2019

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Οδός Σουλεϊμάν Μπάσα, Κάιρο
[1934]

Μικρό Παρίσι

ΟΤΑΝ Η ΜΑΡΙΝΑ ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ, στα δεκαπέντε της χρόνια, στάθηκε μπροστά στην πόρτα της θείας Ηλέκτρας στην ξακουστή οδό Σουλειϊμάν Μπάσα του Καΐρου, ήταν τόσο τάλαιπωρημένη απ' το ταξίδι, που διατηρούσε ελάχιστα από την άψογη εικόνα της όταν με μεγάλες προσδοκίες επιβιβαζόταν στο ατμόπλοιο «Cervo» το οποίο εκτελούσε το δρομολόγιο Ρόδος-Αλεξάνδρεια. Η αναμονή εκείνου του πρώτου μακρινού ταξιδιού της ζωής της, που οι περιγραφές των θείων της το έκαναν να φαντάζει μυθικό, την είχε αναγκάσει να ξαγρυπνά από αγωνία για νύχτες ολόκερες τον προηγούμενο καιρό, μέχρι να γίνουν οι απαραίτητες προετοιμασίες που απασχόλησαν όλη την οικογένεια για βδομάδες. Μπορεί αρχικά να τρόμαξε με την ιδέα να προχωρήσει στο αμετάκλητο βήμα, σε αυτό που θα την απομάκρυνε από την οικογένειά της για πάντα –γιατί ήταν σίγουρη ότι δεν θα επέστρεφε ποτέ, ή αν επέστρεφε όλα θα είχαν αλλάξει–, να ζήσει σε μια παντελώς άγνωστη χώρα ανάμεσα σε ξένους ανθρώπους: η εναλλακτική της επιλογή όμως έμοιαζε ακόμη χειρότερη: να αφεθεί να μαραζώνει μες στη φτωχολογιά της γειτονιάς τους, δίχως προοπτικές. Είχε προλάβει να αντιληφθεί ότι σ' αυτές τις συνθήκες δεν θα κατάφερνε να έχει ποτέ μian αξιοπρεπή εξέλιξη.

Φρόντισε να φορά μια λευκή πλισέ φούστα και μπλε σακάκι, ώστε να διαθέτει μια όσο το δυνατόν ταιριαστή ναυτική εμφάνιση, όπως είχε δει σ' ένα περιοδικό μόδας. Η βαλίτσα

της δερμάτινη, η καλύτερη που υπήρχε στο κατάστημα του Εβραίου Κοέν, που τους την πούλησε μισοτιμής, γιατί πρέπει να την είχε πολύ καιρό απούλητη: ποιος πήγαινε ταξίδια εκείνα τα χρόνια και ποιος αγόραζε δερμάτινη βαλίτσα, κι όχι μία από κείνες τις φτηνές πάνινες που έδεναν μ' ένα λουρί στην καλύτερη περίπτωση; Στη χειρότερη, υπήρχαν οι μπόγοι και οι παλιές μαξιλαροθήκες. Η οικογένεια αποφάσισε να διαθέσει αυτά τα χρήματα γιατί ήθελε η κόρη τους να κάνει καλή εμφάνιση σε τούτο το νέο ξεκίνημα της ζωής της.

Το ταξίδι από τη Ρόδο μέχρι την Αλεξάνδρεια αποδείχθηκε μακρύ κι εξουθενωτικό, κανείς δεν την προετοίμασε για τη ναυτία και τις συνθήκες στο πλοίο, που στην πραγματικότητα δεν ήταν παρά ένα σκουριασμένο σαράβαλο, καμία σχέση με τα υπερωκεάνια που ταξιδεύεις στην Αμερική και στην Αυστραλία με τα φωτισμένα φινιστρίνια και τα τεράστια φουγάρα με τα ζωγραφισμένα σήματα της εταιρείας τους, που είχε δει σε διαφημιστικά φυλλάδια και περιοδικά – ονειρευόταν πως μια μέρα θα ταξίδευε με κάποιο από τούτα. Μόνο που ούτε αυτό γνώριζε, ότι δηλαδή όσοι είχε ακούσει να ταξιδεύουν με εκείνα τα υπερωκεάνια κοιμούνταν σε άβολες κουκέτες στα αμπάρια, που πιο πολύ έμοιαζαν με κρύπτες σε τάφους παρά με κρεβάτια, χωρίς να τους επιτρέπεται να εισέλθουν στα πολυτελή σαλόνια τα οποία προορίζονταν αποκλειστικά για τους επιβάτες της πρώτης θέσης, που είχαν ξοδέψει ένα σκασμό φράγκα ώστε να απολαμβάνουν αυτά τα προνόμια.

Πολύ πριν φτάσουν δεν την ένοιαζε πια καθόλου αν θα τσαλακώνονταν τα ρούχα της, ούτε αν τα μαλλιά της μπερδούνταν από τον θαλασσινό αέρα, ούτε καν αν το σώμα της κολλούσε αηδιαστικά απ' την αλμύρα. Τις περισσότερες ώρες τις περνούσε στο κατάστρωμα γιατί δεν άντεχε τον κακό εξαερισμό, τη ζέστη και τη στενή καμπίνα της, όπου μόλις και μετά βίας μπορούσες να κινηθείς. Ήταν και οι κραυγές που κομ-

ματιαστά μέσα στον σαματά έρχονταν στ' αυτιά της κι έμοιαζαν με εκκλησίες ναυαγισμένων σε βοήθεια, ενώ επρόκειτο για τις τσιρίδες των τρομαγμένων επιβατών από τους απότομους κλυδωνισμούς, που την έκαναν κάθε φορά να αναπηδά στην κουκέτα της νομίζοντας πως βουλιάζουν. Τουλάχιστον στο κατάστρωμα, πέρα από τον καθαρό αέρα, είχε την ψευδαίσθηση ότι και να ναυαγήσουν θα σωθεί πηδώντας στη θάλασσα.

Η μοναδική προσδοκία της τις ατέλειωτες ώρες που όπου και να κοιτούσε έβλεπε μονάχα θάλασσα, ήταν να πατήσει στεριά, χώμα, κάτι τέλος πάντων που να μην ταλαντεύεται άγρια πέρα δώθε, και να απαλλαγεί απ' το αίσθημα ναυτίας –που την ανάγκαζε να ξερνά χολή και να νομίζει ότι σε λίγο θα διαβεί το κατώφλι του Άδη– και από την απαίσια μυρουδιά που θαρρείς κι είχε εγκατασταθεί στη μύτη και στον ουρανίσκο της και δεν έλεγε να φύγει. Το πλοίο έπαψε να κλυδωνίζεται όταν τους απόμεναν μόνο λίγες λεύγες μέχρι να αγκυροβολήσουν, χρόνος αρκετός ώστε να ξαναβρεί την ψυχραιμία της και να ισιώσει όπως όπως τα ρούχα της.

Μόλις αποβιβάστηκε επιτέλους από το «Cervo» στο πολύβουο λιμάνι της Αλεξάνδρειας μέσα στην πνιγηρή αφρικανική ζέστη και στον παλμό της πόλης, τριγυρισμένη από μπόγους, παραγεμισμένες μαξιλαροθήκες, καλάθια, μπαούλα, κασόνια, μικροπωλητές, γυναίκες ντυμένες με ζωηρά χρώματα κι αστραφτερά μάτια, τα κάποτε κομψά της ρούχα έδειχναν άβολα κι ανιαρά, σαν εκείνα που φορούν οι Ευρωπαίοι όταν επισκέπτονται αυτές τις χώρες παρασυρμένοι από εξωπραγματικές περιγραφές. Είχε όμως ανακτήσει κάμποση από τη φυσική της υπεροψία, για να διανύσει την απόσταση με το κεφάλι ψηλά, και το αγέρωχο βάδισμά της, αυτό που θα την ξεχώριζε τα επόμενα χρόνια.

Ωστόσο κανείς δεν είχε διάθεση μες στο πανδαιμόνιο από ήχους, φωνές και στ' ατέλειωτα πήγαιν' έλα να προσέξει

αυτά που κάποτε ήταν κομψά ρούχα, ούτε φυσικά τη δερμάτινη βαλίτσα της που, μετά τόσες ώρες ταξίδι, έστεκε δίπλα της αξιοθρήνητη. Μήτε η διαδρομή μέχρι το Κάιρο με τον σοφέρ του θείου της ήταν λιγότερο κουραστική. Ήλπιζε ότι θα μπορούσε να κλείσει για λίγο τα μάτια μέσα στο αυτοκίνητο, αλλά οι εναλλαγές του τοπίου και η φλυαρία του Μαλάκ, του σοφέρ –που θεώρησε καθήκον του να της εξηγεί τα πάντα με τα σπαστά ακατανόητα ελληνικά που έμαθε χρόνια εργαζόμενος με Έλληνες και συμπλήρωνε με γαλλικά όποτε δεν έβρισκε την κατάλληλη λέξη, και τα οποία δεν έκανε τον κόπο να του πει ότι δεν τα καταλάβαινε–, δεν την άφησαν. Όταν όμως στάθηκε μπροστά στη θεία Ηλέκτρα, ένα μέρος της παλιάς της αυτοκυριαρχίας είχε επανέλθει και παρά την ταλαιπωρημένη εμφάνιση και τη χλομάδα, η ομορφιά της άστραψε μόλις χαμογέλασε πλατιά.

Τη θεία Ηλέκτρα, την αδελφή της μάνας της, και τον άνδρα της, τον Μερκούρη, τους γνώριζε καλά από τις καλοκαιρινές τους διακοπές στη Ρόδο σχεδόν κάθε χρόνο, τον Αύγουστο, όταν ο θεός έπαιρνε την άδειά του από την «Anglo-Egyptian Group Ltd». Και μόνο το γεγονός ότι είχαν τη δυνατότητα να κάνουν διακοπές κι ότι η θεία κουβαλούσε δώρα και τόσα φουστάνια που η Μαρίνα δεν είχε ξαναδεί στη ζωή της, φώναζαν από μακριά την ευμάρεια που απολάμβαναν. Τη γέμιζαν υποσχέσεις για κάτι πλουσιότερο, πιο αστραφτερό από οτιδήποτε είχε γνωρίσει μέχρι τότε στη γειτονιά της και στα στενοσόκακα του νησιού όπου γεννήθηκε, προτού μετακομίσουν για καλά στη Ρόδο ώστε να συνεχίσουν αυτή και τα αδέρφια της το σχολείο.

Η Ηλέκτρα Μαρτίνη, μία κάπως παχουλή γυναίκα γύρω στα σαράντα πέντε, είχε φρέσκια ροδαλή επιδερμίδα, στρογγυλό πρόσωπο και λακκάκια στα μάγουλα, που της έδιναν μια σκανδαλιάρικη έκφραση όταν γελούσε· και γελούσε συ-

χνά με το παραμικρό μ' ένα γέλιο βροντερό, μεταδοτικό, που την έκανε αξιαγάπητη απομακρύνοντας τον φθόνο που μπορούσε να προκαλέσει η καλή ζωή της. Ο Μερκούρης Μαρτίνης ήταν μηχανικός, σπουδαγμένος στο Παρίσι. Τα πρώτα χρόνια σ' εκείνη τη νέα χώρα δούλεψε στο Κανάλι, αλλά τώρα είχε μετατεθεί στα κεντρικά γραφεία της εταιρείας στο Κάιρο σαν αρχιμηχανικός.

Το διαμέρισμα, στον τέταρτο όροφο μιας πολυκατοικίας, ήταν μεγάλο και γεμάτο αντικείμενα που στη Μαρίνα έκαναν εντύπωση, γιατί δεν είχε ξαναδεί τέτοια ούτε καν στα πλουσιόσπιτα της γειτονιάς της στη Ρόδο. Η πρώτη εικόνα εκείνη την ημέρα θα την άφηνε με το στόμα να χάσκει απ' την έκπληξη, αν δεν ντρεπόταν να δείξει πόσο εντυπωσιάστηκε. Καμία σχέση με το μικρό νοικιασμένο σπίτι τους. Σκαλιστά ελεφαντόδοντα, ζωγραφιστά αγάλματα από πηλό γυμνών μαύρων Νούβιων μ' ένα πτυχωτό πήλινο πανί να τους κρύβει τα απόκρυφα, μία συλλογή από δερμάτινες καμήλες σε διάφορα μεγέθη και χρώματα, επίχρυσα ρολόγια, βαριές κουρτίνες από δαμασκηνό ύφασμα να κρατούν το δυνατό αφρικανικό φως και τη σκόνη της ερήμου έξω, που παρ' όλα αυτά έβρισκε τρόπο να τρυπώνει, ακόμη και στον τελευταίο όροφο της πολυκατοικίας, όταν έπνεε ο λίβας. Η φασαρία της ζωντανής παλλόμενης αρτηρίας από κάτω έφτανε ως εκεί κομματιασμένη – ή συχνά, ανάλογα με τη φορά του ανέμου, το ίδιο έντονη όσο στους χαμηλότερους ορόφους.

Στο δωμάτιο όμως που οι θείοι παραχώρησαν στη Μαρίνα δεν υπήρχε τίποτα από τα παράξενα αντικείμενα μαυσωλείου που έδιναν μια αίσθηση πλούτου στην κατοικία τους – η θεία τα λάτρευε και τ' αγόραζε στα παζάρια –, ούτε από τα βαριά έπιπλα του σαλονιού. Ήταν λιτό και χαρούμενο με διάφανες κουρτίνες, που της άρεσε να έχει πάντα τραβηγμένες για να επιτρέπει στο άπλετο φως να λούζει τον χώρο. Είχε λευκά κοριτσίστικα έπιπλα με τα οποία η θεία το επίπλωσε

όταν μετακόμισαν από το Πορτ Σάιντ, με την ελπίδα να στεγάσει κάποτε την αγαπημένη ανιψιά της.

Μια υπηρέτρια από τη Νέα Κοιλάδα, περιοχή κοντά στο Σουδάν, η Φίφι, που η θεία την έλεγε αραπίνα, όπως αποκαλούσαν οι Έλληνες τις Αιγύπτειες, έκανε όλες τις δουλειές του σπιτιού. Ο Μαλάκ Χαουάζ, ο σοφέρ, που ήδη είχε γνωρίσει η Μαρίνα στη διαδρομή από το λιμάνι σ' αυτή την άγνωστη χώρα, ήταν εργαζόμενος στην «Anglo-Egyptian Group Ltd» και ο θείος μπορούσε να τον χρησιμοποιεί όποτε ήθελε, όπως κι άλλοι υψηλόβαθμοι υπάλληλοι. Επίσης κάθε βδομάδα ερχόταν και η πλύστρα, που έπαιρνε τα άπλυτά τους σ' έναν μπόγο και τα επέστρεφε σε μια δυο μέρες καθαρά, αρωματισμένα και φρεσκοσιδερωμένα. Τα κουβαλούσε στο κεφάλι της χωρίς να χάνει το λίκνισμά της και με τον ίδιο τρόπο τα επέστρεφε.

Ο Μερκούρης και η Ηλέκτρα είχαν παντρευτεί από έρωτα, ενάντια στον πιο συνηθισμένο τρόπο εκείνα τα χρόνια, τον κανονισμένο από τις οικογένειες γάμο. Και η αλήθεια είναι ότι ταίριαζαν οι δυο τους, παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις πως ο έρωτας τυφλώνει και σε οδηγεί σε ανεπανόρθωτα λάθη και άστοχες επιλογές, και το προξενιό είναι ο πιο ασφαλής τρόπος για να συνδεθούν δύο άνθρωποι και δύο οικογένειες. Ήταν απ' τα ζευγάρια που περνούσαν χρόνο μαζί και δεν είχαν με τον καιρό αποξενωθεί ο καθένας στις ασχολίες του. Συζητούσαν στο τραπέζι και ο Μερκούρης πάντα λάμβανε υπόψη του τη γνώμη της γυναίκας του σ' όλα τα θέματα, γιατί έλεγε ότι οι γυναίκες διαθέτουν καλύτερο ένστικτο να τις οδηγεί. Δεν είχαν παιδιά, το μόνο αγκάθι – όμως τώρα, με την άφιξη της Μαρίνας, θα καλυπτόταν το κενό στον καθ' όλα ταιριαστό γάμο τους.

Η θεία τα πρώτα χρόνια του γάμου της είχε μείνει έγκυος τρεις φορές, αλλά προς μεγάλη της απογοήτευση και τις τρεις εγκυμοσύνες ακολούθησαν αποβολές. Η τρίτη αποτέλεσε οδυ-

νηρή εμπειρία για την Ηλέκτρα, γιατί μια κι είχε φθάσει αισίως στον έκτο μήνα, ήλπιζε ότι εκείνη τη φορά τα πράγματα θα εξελίσσονταν καλά. Όταν ο Μερκούρης Μαρτίνης τη βρήκε στο μπάνιο να κλαίει απαρηγόρητη με τα ρούχα της ματωμένα, αποφάσισε να ακολουθήσει τη συμβουλή του γιατρού, δηλαδή να την πείσει να μην ξαναμείνει έγκυος γιατί κινδύνευε η ζωή της, αλλά κυρίως κινδύνευε η ψυχική της υγεία.

Χρειάστηκε καιρό να συνέλθει κι αυτό έπεισε τον Μερκούρη πως ο γιατρός είχε απόλυτο δίκιο. Τότε ήταν που ζήτησε από την «Anglo-Egyptian Group Ltd» να τον μεταθέσουν στο Κάιρο ώστε η Ηλέκτρα να αλλάξει περιβάλλον, ελπίζοντας ότι η ζωή της πρωτεύουσας θα αποσπούσε τη σύζυγό του από τις μνήμες της επώδυνης εμπειρίας. Κι έτσι έγινε τελικά, γιατί η Ηλέκτρα σύντομα γνώρισε τις συζύγους των άλλων μηχανικών, κάποιες απ' τις γυναίκες που έμεναν στην ίδια πολυκατοικία κι όσες σύχναζαν στην Ελληνική Λέσχη, κι όλη αυτή η συναναστροφή φάνηκε να απομακρύνει τις κακές σκέψεις. Τότε αποφάσισε να πείσει με κάθε τρόπο την αδελφή της να πάρει κοντά της τη Μαρίνα. Μπορεί να μην ήταν δικό της παιδί αλλά ήταν αίμα της κι ο Μερκούρης, για κάποιο λόγο, έδειχνε να της τρέφει μεγαλύτερη αδυναμία απ' όλα τα παιδιά της αδελφής της, της Ιουστίνης. Ο ίδιος δεν είχε ανίψια, ούτε κοντινούς συγγενείς.

Η Μαρίνα ήταν χωρίς καμία αμφιβολία η ομορφότερη από τις δύο κόρες του Φιλήμονα Σαλίβερου. Κι όχι μόνο γιατί η Βγενιώ, η μικρή, υστερούσε, μα η Μαρίνα ήταν ομορφότερη απ' όλα τα κορίτσια εκείνη την πρώιμη εποχή της ζωής τους που δείχνουν σε τι γυναίκες θα εξελιχθούν. Κι όχι μονάχα για τα αρμονικά χαρακτηριστικά του προσώπου της, ούτε για τα

ίσια καστανά μαλλιά της όπως πλαισίωναν το πρόσωπό της, ούτε για το ύψος, αλλά κυρίως για το περήφανο περπάτημα, τον αριστοκρατικό της αέρα. Θα μπορούσε κάποιος όταν τη συναντούσε να σκεφτεί ότι την ίδια εντύπωση θα του έκανε αν ανακάλυπτε, εκεί που δεν το περίμενε, ένα σπάνιο λουλούδι ανάμεσα στα αγριόχορτα ενός αγρού. Το ίδιο ξάφνιασμα θα ένιωθε αναμφισβήτητα. Δεν υπήρχε περίπτωση να μην την προσέξεις καθώς έμπαινε σ' έναν χώρο – κι εκείνη αυτό θα το μάθαινε σύντομα. Περπατούσε χωρίς να βιάζεται με το κεφάλι ψηλά, τους ώμους σε ευθεία γραμμή, δίχως να δείχνει ότι προσέχει τα βλέμματα. Η Μαρίνα ήταν σίγουρη για τον εαυτό της, πάντα, ακόμη κι όταν τα πράγματα δεν εξελίσσονταν όπως ήθελε. Όχι μόνο για την εμφάνισή της, αλλά περήφανη και για την καταγωγή της.

Σύμφωνα με την οικογενειακή δοξασία, η γενιά τους πήγαινε βαθιά μέσα στον χρόνο, έφτανε μέχρι την Ελληνική Επανάσταση, αν και δεν υπήρξε ποτέ το παραμικρό τεκμήριο· όμως δεν χρειάστηκε ποτέ να εξηγήσει, γιατί κανείς δεν της ζήτησε λεπτομέρειες. Το είχε ακούσει από τη μητέρα της. Η Ιουστίνη το ανέφερε σπάνια –αυτά τα πράγματα δεν είναι να τα λες συχνά, γιατί χάνουν την αξία τους–, σαν να μην ήταν σημαντικό, απλώς το ανέφερε και το άφηγε να αιωρείται στον αέρα, κι έτσι ποτέ δεν ρωτούσε κανείς τίποτα περισσότερο απ' όσα η ίδια άφηγε να εννοηθούν. Η Ιουστίνη είχε ακούσει να το λέει κάποια φορά μία θεία, από την πλευρά του άνδρα της, την οποία ωστόσο κανείς στην οικογένεια δεν την έπαιρνε στα σοβαρά, γιατί επρόκειτο για φαντασιόπληκτη και μεγαλομανή. Αυτή όμως η οικογενειακή δοξασία της Ιουστίνης της άρεσε και την υιοθέτησε, καθώς της φάνηκε πολύ ωραίο, ζώντας μέσα στη φτώχεια, να έχουν στη φαμίλια τους κάποιον ήρωα, σαν αυτούς που μνημονεύουν τα σχολικά βιβλία της Ιστορίας. Δεν γνώριζε κανέναν που η γενιά του να πήγαινε τόσο πίσω. Αυτά τα περίπου εκατό χρό-

νια που τους χώριζαν ήταν κάτι σημαντικό, μια αιωνιότητα, σε μια εποχή που οι γενιές αναλώνονταν άδοξα χωρίς να αφήσουν ίχνη και ξεχνιούνταν.

Πώς λεγόταν εκείνος ο ήρωας; Δεν θυμόταν ή ίσως η θεία δεν ανέφερε ποτέ το όνομά του. Μπορεί Σαλίβερρος, μπορεί κι όχι, αρκεί που με το καϊκι του πολέμησε τους Τούρκους σε μία ναυμαχία. Ήταν ισάξιος ενός Κανάρη εκείνος ο πρόγονος κι ας μην τον ανέφερε η Ιστορία, γιατί κανένα μπουρλότο του δεν βρήκε τον στόχο του. Ωστόσο η ύπαρξή του και μόνο, αν και δεν επιβεβαιωνόταν, ώθησε την οικογένεια να ανέβει λίγα σκαλιά στις κοινωνικές τάξεις του νησιού – αν για έναν ξένο πιθανόν όλοι να του φαίνονταν ότι έβραζαν στο ίδιο καζάνι, στην πραγματικότητα υπήρχε αυστηρή διαστρωμάτωση των κοινωνικών τάξεων, ακόμη και σ' εκείνον τον τόσο μικρό και απομονωμένο τόπο.

Αυτό το περήφανο, όμορφο πλάσμα δεν γεννήθηκε σε μία μεγαλούπολη, ούτε διδάχτηκε τρόπους, τι να τους έκαναν τους τρόπους; Γεννήθηκε σ' ένα ταπεινό νησί, έναν βραχότοπο όπου ο μακρύτερος δρόμος δεν ξεπερνούσε τα επτά χιλιόμετρα, κι απ' αυτά τα περισσότερα χωματόδρομος· άγονο και φτωχό δίπλα στα καταπράσινα νοτιοδυτικά παράλια της Ρόδου. Ένας βραχότοπος με αγκαθοχώραφα και πετροχώραφα, με λιγοστά γέρικα δέντρα εδώ κι εκεί γερτά από τον αέρα, που πιο πολύ έμοιαζαν να ανήκουν στο βασίλειο των απολιθωμάτων παρά στο φυτικό. Μικροσκοπικό, χωρίς ιδιαίτερο ενδιαφέρον για έναν επισκέπτη, εκτός από κάποιους εμπόρους και ιδιοκτήτες σφουγγαράδικων που έρχονταν κάθε άνοιξη απ' άλλα γειτονικά νησιά για να βρουν άνδρες εκπαιδευμένους στην επικίνδυνη δουλειά της κατάδυσης.

Η Μαρίνα δεν ήταν προικισμένη μόνο με ομορφιά αλλά και με εξυπνάδα· διέθετε, επίσης, το ένστικτο να διακρίνει το όμορφο και τους καλούς τρόπους των άλλων και να προσπαθεί να τους υιοθετήσει – σε λίγα χρόνια από τότε θα

αποδείκνυε ότι θα τα κατάφερνε μια χαρά. Όταν πρωτοαντίκρισε στο Κάιρο τους φαρδιούς δρόμους, τις πλατείες και τις πλούσιες κατοικίες των Ευρωπαίων, συνειδητοποίησε πόσο ανυποψίαστη ήταν για όλα όσα συνέβαιναν στον κόσμο εδώ κι έναν αιώνα. Πόσο μικρό και φτωχό φάνταζε το νησί όπου γεννήθηκε, ας το έλεγαν κάποιοι Μικρό Παρίσι! Ήταν να γελάς με τούτο τον αναίτιο χαρακτηρισμό. Γυναίκες που δεν είχαν κουνήσει ρούπι απ' τον τόπο τους ολάκερη ζωή, οχυρωμένες στις ανόητες πεποιθήσεις τους, πίστευαν πως οι αμφίβολες πολυτέλειες που κουβαλούσαν οι ναυτικοί και οι σφουγγαράδες από τα λιμάνια της Μπαρμπαριάς και της Μικράς Ασίας αρκούσαν για να το μετατρέψουν σε Μικρό Παρίσι. Και καμάρωναν για τις δαντέλες που στόλιζαν τα φουστάνια τους, τα γυαλιστερά υφάσματα, τα κεντητά τραπεζομάντιλα, τα πορσελάνινα πιάτα, τα σκαλιστά έπιπλα, όλα αυτά με τα οποία φόρτωναν τα νησιώτικα σπίτια τους προκειμένου να εντυπωσιάσουν τους γείτονες και τους υποψήφιους γαμπρούς των κοριτσιών τους.

Μικρό Παρίσι! Χρόνια αργότερα θα ανακάλυπτε ότι εκείνα τα μεσοπολεμικά χρόνια υπήρχαν κι άλλα νησιά που ζήλευαν την αστραφτερή ομορφιά της πρωτεύουσας της Γαλλίας κι αποκαλούσαν έτσι τον εαυτό τους. Ακόμη και μεγάλες πόλεις των Βαλκανίων αυτοαποκαλούνταν Παρίσι της Ανατολής. Κάποιοι άλλοι, ειδικά όποτε βρίσκονταν μακριά του, το ονόμαζαν Το Νησί, χωρίς τίποτα άλλο που να το προσδιορίζει, σαν να μην υπήρχε άλλο στον κόσμο. Αλλά και η Ρόδος, όταν την είχε πρωτοαντικρίσει η Μαρίνα, της φάνηκε σαν πολιτεία μυθική με τα κάστρα της και τα νέα μοντέρνα κτήρια όπως αραδιάζονταν σε μια επιβλητική γραμμή απέναντι απ' την ακτογραμμή. Τόσο κοντά, μια ανάσα μόλις, και τόσο άγνωστη. Όχι, δεν ανήκε σ' εκείνον τον περιορισμένο κόσμο, σκεφτόταν η Μαρίνα τα πρώτα χρόνια καθώς άκουγε τι υπήρχε έξω απ' το νησί τους, μα σε κάτι πιο μεγάλο,

πιο σημαντικό. Ευτυχώς ο πατέρας είχε σχέδια που ξεπερνούσαν τα όρια του νησιού τους για τα δύο μεγαλύτερα παιδιά του, γιατί γνώριζε πως αν έμεναν εκεί η ζωή τους θα ήταν υποταγμένη στη δουλεία της γης για πάντα. Σημαδεμένος πρόωρα από την παραίτηση, είχε αποφασίσει ότι δεν γινόταν να έχει πια φιλοδοξίες στην ηλικία του για τον εαυτό του, εγκλωβισμένος στη φτώχεια με τρία παιδιά, μπορούσε όμως να τις μεταθέσει σ' εκείνα. Οι καιροί άλλαζαν, ίσως τα παιδιά του κατάφερναν περισσότερα από εκείνον.

Όταν η Μαρίνα ήρθε στον κόσμο, το 1919, το νησί βρισκόταν ήδη επτά ολόκληρα χρόνια υπό ιταλική κατοχή. Οι κατοχές άλλαζαν, ο κόσμος μεταβαλλόταν με ταχύτητα, αλλά οι νησιώτες κατέβαλλαν τον ίδιο πάντα μόχθο για να επιβιώσουν. Όσα συνέβαιναν, και τα καλά και τα κακά, δεν έφταναν ως εκεί, είτε έφταναν με τόση καθυστέρηση, που οι συνέπειες ή τα οφέλη είχαν αμβλυνθεί. Όχι πως έγιναν μάχες εδώ ποτέ, ούτε οι κατακτητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το άγονο νησί, αλλού συνέβαιναν όλα αυτά που μάθαιναν. Απλώς σ' αυτούς επιβαλλόταν η κατοχή σαν δορυφόροι του μεγάλου πλούσιου νησιού της Ρόδου – έβλεπαν τα πράσινα βουνά του από τα παράθυρά τους χειμώνα καλοκαίρι. Ούτε πριν από τους Ιταλούς ήταν ελεύθεροι. Κανείς δεν ήξερε τι θα πει να είσαι ελεύθερος σ' ετούτη τη γη, γιατί πριν από τους Ιταλούς υπήρχαν οι Τούρκοι. Μα και πριν υπήρχαν άλλοι, αλλά ήταν πια τόσο παλιοί που κανείς δεν συζητούσε για δαύτους.

Βέβαια η Μαρίνα αυτό για πολλά χρόνια το αγνοούσε, γιατί δεν είχε γνωρίσει κάτι διαφορετικό μέχρι τότε. Ούτε είχε δει τίποτε περισσότερο πέρα από τις λίγες δεκάδες τετραγωνικά χιλιόμετρα του τόπου της, κι αυτά όχι όλα· πολλά ήταν ακατοίκητα και βραχώδη χωρίς κανένα ενδιαφέρον για κάποιον να τα εξερευνήσει, όπου και να κοιτούσες το τοπίο φαινόταν ακριβώς το ίδιο. Τους περισσότερους μέσα στη

φτώχεια και στη μιζέρια τους δεν τους ένοιαζε, είχαν πια συνηθίσει, η μόνη αλλαγή ήταν ότι κάποιοι κρέμασαν τώρα στον τοίχο της σάλας τους τις φωτογραφίες του βασιλιά Βιτόριο Εμμανουέλε και της βασίλισσας Έλενας δίπλα σ' εκείνες του βασιλιά Γεωργίου και της βασίλισσας Όλγας. Σε τούτο το σχετικά ασήμαντο νησί οι άνθρωποι, προστατευμένοι από την απόσταση και τη φτώχεια της γης τους, ήταν ακόμη ασφαλείς μέσα στην οπισθοδρομικότητά τους όσο αφορούσε τις μάχες των κατακτητών που δίνονταν στα μεγαλύτερα και πιο αξιόλογα νησιά. Σ' αυτούς έφτανε μονάχα η οξείδωση της εξουσίας: οι νόμοι, οι φόροι και οι πληροφορίες, που μέχρι να κάνουν το μεγάλο ταξίδι δεν ίσχυαν πια. Ωστόσο, ο γεωγραφικός απομονωτισμός είχε και τα καλά του, δηλαδή τους άφηναν στην ησυχία τους, όφειλαν να παραδεχτούν οι γεροντότεροι που 'χαν δει πολλά τα μάτια τους.

Γι' αυτούς τους απλούς ανθρώπους άλλα πράγματα θεωρούνταν πιο σημαντικά, το πώς να επιβιώσουν εκείνα τα δύσκολα χρόνια στον άγονο βραχύτοπο που τους έλαχε για πατρίδα. Το ποιος ήταν ο βασιλιάς τους μικρή σημασία είχε, αφού δεν είχαν να κερδίσουν τίποτα όποιος βασιλιάς κι αν τους εξουσίαζε. Τούτο το άνυδρο νησί εξακολουθούσε να παραμένει στο περιθώριο του χρόνου, δεν είχε συμβεί σχεδόν τίποτα για πέντε αιώνες, εκτός από το να γερνούν οι άνθρωποι αργά, να πεθαίνουν και να γεννιούνται άλλοι, που θα αργοπέθαιναν κι αυτοί αν δεν το εγκατέλειπαν μιν ώρα αργότερα. Η ζωή τους φαινόταν ατέλειωτη. Τα καλοκαίρια καίγονταν και τον χειμώνα σκούριαζαν απ' την υγρασία. Οι ξαφνικές νεροποντές προκαλούσαν υπερχειλίση στους απόπατους των σπιτιών τους, με αποτέλεσμα να μετατρέπουν τα σοκάκια σε βούρκους σε αποσύνθεση.

Τώρα που η αλιεία των σφουγγαριών παρήκμαζε, πολλοί απ' αυτούς είχαν αρχίσει κιόλας να εγκαταλείπουν το νησί, άλλοι για το Τάρπον Σπρινγκς, όπου θα συνέχιζαν να είναι

βουτηχτάδες, κι άλλοι για τα ορυχεία και το στρώσιμο νέων γραμμών σιδηροδρόμων στις ερήμους της Αμερικής. Οι λιγότερο τολμηροί μέχρι τη Ρόδο για τα μεροκάματα, λίγο πάνω από το τίποτα, των Ιταλών.

Η οικογένεια Σαλίβερου όμως διέθετε ακόμη τα απαιτούμενα χάρη στο κτήμα τους, στο οποίο ο πατέρας είχε προνοήσει πριν από χρόνια να φέρει μ' ένα καϊκι πλούσιο, αφράτο χώμα από την Κρήτη κι έτσι να το καταστήσει εύφορο – όσο εύφορο μπορούσε να γίνει τέλος πάντων ένα κομμάτι γης που οι ρίζες των δέντρων δεν κατάφεραν να τρυπήσουν τον γρανιτένιο βράχο κάτω απ' τη χωμάτινη επίστρωση. Ένα από τα ελάχιστα πράσινα κομμάτια γης μέσα στην ξεραϊλα, που έκανε τον Φιλήμονα Σαλίβερο περήφανο, αφού κανείς άλλος δεν σκέφτηκε κάτι τόσο απλό αλλά και τολμηρό. Είχε περιτριγυρίσει το κτήμα με ξερολιθιά για να κρατά την πολύτιμη ύλη και να μην την παρασέρνουν τα νερά της βροχής. Έτσι διέθεταν σχεδόν ότι χρειάζονταν σε όλη τη διάρκεια του χρόνου. Ακουγόταν πως οι Ιταλοί στη Ρόδο άρχισαν να δημιουργούν συστήματα άρδευσης, ώστε οι καλλιέργειες να μην εξαρτώνται από τον καιρό και την ξηρασία, όμως όλα αυτά, που ήθελαν επιστημονική μελέτη, ήταν ακατανόητα για τον Φιλήμονα, οπότε αρκέστηκε στη στέρνα του.

Οι Σαλίβεροι δεν ανήκαν στους φτωχούς, γιατί στα μέρη τους θεωρούνταν μεγάλη απρέπεια να χαρακτηρίσεις έτσι κάποιον που καταγόταν από καλή γενιά. Κυρίως γιατί η φτώχεια εμπεριέχει ταπεινότητα, αλλά τους Σαλίβερους δεν τους έλεγες ούτε φτωχούς, ούτε ταπεινούς. Για κάποιο λόγο η καταγωγή μετρούσε περισσότερο από τον πλούτο· κι αυτό ήταν που κρατούσε ακόμη όρθια την υπόληψη του σπιτιού τους. Μπορούσες να πεις πως ανήκαν στους άρχοντες του τόπου. Εκτός απ' το κτήμα, το μοναδικό στο νησί που είχε μια καραβιά χώμα, υπήρχαν κι άλλοι λόγοι που τους έκαναν να νιώθουν ξεχωριστοί.

Πέρα από εκείνον τον αμφιλεγόμενο πρόγονο που έλαβε μέρος –ίσως κι όχι– στην Επανάσταση του '21, ο προπάππους Σαλίβερους διέθετε σφουγγαράδικα, τότε που τα σφουγγάρια είχαν μεγάλη ζήτηση, ώστε πολλοί τα παρομοίαζαν με χρυσό της θάλασσας· μάλιστα έλεγαν ότι το όνομά του είχε πέραση ακόμη και στην τράπεζα «Lloyds» του Λονδίνου. Κάποιοι ισχυρίζονταν πως όταν μαθεύτηκε ότι ο γερο-Σαλίβερους απεβίωσε, στη «Lloyds» λούστηκαν στις μαύρες πλερέζες, τόσο σημαντικός καταθέτης ήταν, κι αυτό φυσικά δεν παρέλειψε να το μνημονεύσει ο δήμαρχος στον επικήδειο λόγο του, αλλά το θυμούνταν και κάθε φορά που κάποιος αναφερόταν σ' αυτόν. Αν την ύπαρξη του ήρωα της Επανάστασης την αμφισβητούσαν, γιατί ανήκε στο πολύ μακρινό παρελθόν, του προπάππου η δόξα ήταν ακόμη σχετικά νωπή. Βέβαια από τα πλούτη της οικογένειας και τις περίφημες καταθέσεις στο εξωτερικό τίποτα δεν έφτασε ως αυτούς, εξανειμίστηκαν, ή επρόκειτο για σκέτα μυθεύματα που βοήθησαν να δημιουργηθούν η καλή ζωή και οι σπατάλες του προπάππου, όμως η φήμη εκείνου του παλιού πλούτου υπήρχε ακόμη.

Ωστόσο, ο Φιλήμονας Σαλίβερους ήταν αναγκασμένος να δουλεύει σκληρά, αν ήθελε η οικογένειά του να έχει ψωμί στο τραπέζι της και να στείλει τα παιδιά του στο σχολείο. Κυρίως να σπουδάσει τον γιο του, όταν θα ερχόταν η ώρα, γιατί τον Αλέκο είχε αποφασίσει να τον σπουδάσει. Με ποιον τρόπο θα το κατόρθωνε δεν ήξερε ακόμη, μα θα το προσπαθούσε· είχε πάρει από νωρίς την απόφαση, γιατί αν και σχεδόν αγράμματος ο ίδιος, ή μάλλον γι' αυτό, έδινε σημασία στη μόρφωση. Τα δικά του γράμματα ίσα που έφταναν να διαβάζει και να γράφει ανορθόγραφα, όμως είχε έναν τρόπο να παρακολουθεί τι γινόταν κάθε φορά στον κόσμο κι αυτός ήταν ο λόγος που πείστηκε για την αξία της μόρφωσης. Και δεν έτρεφε μόνο για τον Αλέκο φιλοδοξίες ο Φιλήμονας αλλά και για τη Μαρίνα, που ήδη διαφαινόταν σε πόσο ξεχω-

ριστό κορίτσι θα εξελισσόταν και θα ήταν κρίμα να πάει στράφι.

Η Μαρίνα ήταν το δεύτερο παιδί της οικογένειας μετά τον Αλέκο. Στο τέλος ήρθε η Βγενιώ, Ευγενία δηλαδή, όμως οι περισσότεροι τη φώναζαν Βγενιό και το έγραφαν με όμικρον κι όχι με ωμέγα, σαν να επρόκειτο για ουδέτερο ή για κάτι μικρό κι ασήμαντο. Έτσι, η Ευγενία είχε γίνει πολύ σύντομα στη ζωή της το Βγενιό. Σαν να μην έφταναν όλα τα άλλα δηλαδή, ότι δεν ήταν καλοδεχούμενο ένα ακόμη πεινασμένο στόμα, προέκυψε και θηλυκό.

Όταν ήρθε στον κόσμο αυτό το σκούρο, ασθениκό μωρό κανείς δεν νοιάστηκε, μάλιστα η μάνα του, η Ιουστίνη, καιρό πριν νόμιζε πως τέλειωσε με ό,τι είχε να κάνει με παιδιά. Δυσανασχέτησε μόλις ανακάλυψε τα πρώτα σημάδια της εγκυμοσύνης, γιατί ύστερα από δύο διέθετε την πείρα να τα αναγνωρίζει, και μετά το ξέχασε σχεδόν. Ούτε το ανήγγειλε όπως στα πρώτα παιδιά της, λες και θα έπαυε να υπάρχει αν κανείς δεν το περίμενε. Συνέχισε τη ζωή της κι ό,τι έκανε χωρίς να παίρνει καμία προφύλαξη για το έμβρυο, σκεπτόμενη πως και να μην κρατιόταν στη μήτρα της, θα την απάλλαζε απ' τη φροντίδα του· αλλά εκείνο κρατήθηκε πεισματικά. Ούτε ιδιαίτερη φροντίδα χρειάστηκε ποτέ αυτό το μωρό, έτσι βολικό και σιωπηλό που ήταν. Βέβαια ίσως να καταλάβαινε ότι κανείς δεν είχε τη διάθεση να του τη δώσει. Η Βγενιώ φαινόταν το λιγότερο απαιτητικό πλάσμα που υπήρχε. Ακόμη και όνομα δεν νοιάστηκαν να της βρουν εγκαίρως, κι αν δεν την ονόμαζε η νονά της Ευγενία, θα συνέχιζαν και μεγάλη να τη λένε Μπέμπα.

Όλα τα παιδιά έζησαν με τη βοήθεια του Θεού, είχε να το λέει η μάνα τους, ούτε ένα δεν έχασε. Αν και αρρώσταιναν, αν και ατυχήματα συνέβαιναν, και τα τρία παιδιά του Σαλίβερου κρατήθηκαν στη ζωή σε μια εποχή που θέριζαν οι αρρώστιες. Και η Βγενιώ, που κανείς δεν της έδινε σημασία, επέζησε απ' τις ασθένειες και την αδιαφορία. Ακόμη και

**Ένα πολυεπίπεδο μυθιστόρημα-ψηφιδωτό
που διατρέχει το μεγαλύτερο μέρος
του 20ού αιώνα και αφηγείται ιστορίες ανθρώπων
των οποίων η ζωή παρασύρθηκε στη δίνη
ιστορικών γεγονότων που συγκλόνισαν τον κόσμο.**

Ρόδος, 1927. Όταν η οικογένεια του Φιλήμονα Σαλίβερου μεταναστεύει απ' το μικρό άγονο νησί τους στη Ρόδο για να συνεχίσουν τα τρία παιδιά το σχολείο, κανείς τους δεν διανοείται τις επιπτώσεις που θα έχει αυτό στη ζωή τους.

Κάιρο, 1934. Η Μαρίνα, η όμορφη και περήφανη κόρη της οικογένειας Σαλίβερου, ταξιδεύει με προορισμό το Κάιρο για να μείνει στην εύπορη οικογένεια των θείων της. Εκεί θα γνωρίσει τον Ανδρέα Λίντον, έναν ανεξάρτητο και παθιασμένο με την περιπέτεια άνδρα, ο οποίος κατά τη διάρκεια του πολέμου θα γίνει ήρωας.

Η ιστορία των οικογενειών Σαλίβερου και Λίντον ορθώνεται με αξιοπρέπεια μπροστά στη ματαίωση των ονείρων τους, στις διαψεύσεις, στα πάθη, στις φιλοδοξίες και στις απώλειες κατά τα δύσκολα χρόνια της Ιταλοκρατίας – σαν τις δύο πανύψηλες φοινικιές που στέκονται αγέρωχες μπροστά στην παλιά έπαυλη, δίνοντας μια ψευδαίσθηση αρχοντιάς ανάμεσα στα ρημαγμένα φτωχόσπιτα της γειτονιάς.

